

Το Γενικόν Συμβούλιον Βιβλιοθηκῶν Ελλάδος (ΓΣΒΕ)»

Πιέρρος Σπύρος, Βιβλιοθηκονόμος στην Δημοτική Βιβλιοθήκη της Θεσσαλονίκης

Σκοπός

Το ΓΣΒΕ ιδρύθηκε το 1931¹⁵. Σκοπός του είναι : *«η οργάνωσις, η ειδίκευσις και η υπό ενιαίον πνεύμα διαρρυθμισις των εν Ελλάδι Βιβλιοθηκῶν συμφώνως προς τα συγχρόνους αρχάς της βιβλιοθηκονομίας, ως και η προαγωγή τούτων»*. Στην δικαιοδοσία του υπάγονται **όλες** οι βιβλιοθήκες της Ελλάδος¹⁶. Αυτό που ουσιαστικά του ανατίθεται είναι η διοίκηση του θεσμού των βιβλιοθηκών στην Ελλάδα. Ειδικότερα, σύμφωνα με το νόμο, το έργο που του ανατίθεται περιλαμβάνει την προετοιμασία διαταγμάτων τα οποία θα ρυθμίζουν

- ο Σχέσεις δικαιοδοσίας ΓΣΒΕ και διοίκησης κάθε βιβλιοθήκης
- ο Σκοπό και αποστολή κάθε βιβλιοθήκης στην Ελλάδα
- ο Ίδρυση νέων βιβλιοθηκών, συγχωνεύσεις και διαχωρισμοί, ειδικά ο διαχωρισμός της Πανεπιστημιακής από την Εθνική Βιβλιοθήκη
- ο Ανάπτυξη συλλογής
- ο Ανταλλαγές βιβλιοθηκών
- ο Μέθοδος καταλογογράφησης, σύνταξη κεντρικού καταλόγου και καταλόγου νέων προσκτήσεων

Οι αποφάσεις του εγκρίνονται από τον Υπουργό Παιδείας κι έχουν υποχρεωτική εφαρμογή στις εποπτευόμενες βιβλιοθήκες. Προβλέπεται από τον ιδρυτικό νόμο ετήσια επιχορήγηση 100.000 δραχμών από τον ειδικό προϋπολογισμό «Κατασκευή κλπ. Διδακτηρίων» αλλά και ότι το ΓΣΒΕ μπορεί να δέχεται δωρεές και κληρονομίες.

¹⁵ Νόμος 5138/31, Περί ιδρύσεως του Γενικού Συμβουλίου Βιβλιοθηκῶν Ελλάδος, ΦΕΚ Α 210, 16/7/1931.

¹⁶ Πάσαι αι δια των δαπανών του Δημοσίου ή των Δήμων και Κοινοτήτων συντηρούμεναι Βιβλιοθήκαι και αι Βιβλιοθήκαι των προσώπων Δημοσίου Δικαίου, εφ' όσον ο ετήσιος προϋπολογισμός υπερβαίνει τα 50 χιλιάδας δραχμών, αι των επιστημονικών ιδρυμάτων ως και αι Βιβλιοθήκαι των Μονών υπάγονται εφεξής υπό την εποπτείαν του Γενικού Συμβουλίου Βιβλιοθηκῶν Ελλάδος.

Η σύνθεση του ΓΣΒΕ

Το Γενικό Συμβούλιο Βιβλιοθηκών Ελλάδος έχει 12 μέλη¹⁷. Έξη από τα μέλη επιλέγονται και διορίζονται από τον Υπουργό Παιδείας για 5ετή θητεία και 7 από τα μέλη συμμετέχουν ex officio. Η συντριπτική πλειοψηφία των μελών του ΓΣΒΕ είναι καθηγητές Πανεπιστημίου. Δεν προβλέπεται αποζημίωση στα μέλη του ΓΣΒΕ για την εκτέλεση των «τακτικών» καθηκόντων τους.

Η αρχική σύνθεση του ΓΣΒΕ ήταν:

Γ. Χαριτάκης

Πρόεδρος, Καθηγητής ΑΣΟΕΕ, Διευθυντής της Ενώσεως Τραπεζών Ελλάδος

Μάρκος Τσιριμώκος

Αντιπρόεδρος, Διευθυντής της Εθνικής Βιβλιοθήκης

Δημήτριος Μάργαρης

Γενικός Γραμματέας, βιβλιοθηκάριος

Νικόλας Μπέρτος

Μέλος, ΓΓ του Υπουργείου Παιδείας

Σωκράτης Κουγέας

Μέλος, καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών, Δ/ντης Χειρογράφων ΕΒΕ

Αριστ. Κούζης

Μέλος, καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών

Ι. Καλλιτσούνακης

Μέλος, καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών

Κωνστ. Δημητριάδης

Μέλος, Διευθυντής της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών

Δημ. Λαμπαδαρίδης

¹⁷ Η αρχική διατύπωση αναφέρεται σε 13μελές Συμβούλιο καθώς συμμετέχουν οι Διευθυντές της Εθνικής και της Πανεπιστημιακής Βιβλιοθήκης.

Μέλος, καθηγητής ΕΜΠ

Γεώργιος Οικονόμος

Μέλος, ΓΓ Αρχαιολογικής Εταιρείας

I. Σταμίρης

Μέλος, Διευθυντής της Βιβλιοθήκης του ΕΜΠ

Δεν εντοπίστηκε ή δεν συμμετείχε εκπρόσωπος της Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων.

Την επόμενη χρονιά δημοσιεύεται διάταγμα που αποτελεί τον Κανονισμό Λειτουργίας του.¹⁸ Σε αυτό, μεταξύ άλλων, προβλέπεται ότι υπάρχει απαρτία όταν είναι παρόντα 5 μέλη του. Οι αποφάσεις λαμβάνονται κατά πλειοψηφία «μη επιτρεπομένης αρνήσεως ψήφου».

Το έργο του ΓΣΒΕ, 1931-1940

Η άμεσα ορατή πλευρά της δραστηριότητας του ΓΣΒΕ κατά το διάστημα 1931-1940 είναι εκδόσεις, επιθεωρήσεις βιβλιοθηκών, υποστήριξη (περιλαμβανομένης χρηματοδότησης) σε διάφορες βιβλιοθήκες (εξίσου ενεργό το ενδιαφέρον του για θέματα που αφορούσαν την διατήρηση και προστασία χειρογράφων και αρχειακών συλλογών). Υπό σκέψη βρέθηκαν διάφορα θέματα όπως ο διαχωρισμός της Εθνικής Βιβλιοθήκης και της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Αθηνών (χωρίς όμως να καταλήξει στο απαραίτητο διάταγμα) ενώ ήρθε σε επαφή με ενώσεις βιβλιοθηκαρίων του εξωτερικού. Στη συνέχεια, θα εξετάσουμε αναλυτικότερα την εκδοτική δραστηριότητα και τις επιθεωρήσεις βιβλιοθηκών.

Εκδόσεις

Το ΓΣΒΕ κατά το διάστημα 1931-1940 εκδίδει συνολικά 18 τίτλους και λίγο πριν την κήρυξη του πολέμου έχει πάρει το χειρόγραφο του Λίνου Πολίτη για την καταλογογράφηση χειρογράφων, το οποίο εκδόθηκε 20 χρόνια αργότερα. Οι εκδόσεις του ΓΣΒΕ αντανακλούν και τα βασικά ενδιαφέροντά του, και μπορούν να χωριστούν σε τρεις κατηγορίες

¹⁸ Περί κανονισμού της λειτουργίας του Γενικού Συμβουλίου Βιβλιοθηκών της Ελλάδος, ΦΕΚ Α 188, 11/6/1932

Τρέχουσα Εθνική Βιβλιογραφία

Οδηγίες καταλογογράφησης

Γενικά έργα

Τρέχουσα Εθνική Βιβλιογραφία

Η έκδοση τρέχουσας Εθνικής Βιβλιογραφίας ξεκινάει μετά από πρόταση του Γ. Χαριτάκη (μέλος του Εφορευτικού Συμβουλίου της Εθνικής Βιβλιοθήκης και προέδρου του ΓΣΒΕ) στη συνεδρίαση του Εφορευτικού Συμβουλίου της Εθνικής Βιβλιοθήκης τον Μάιο του 1932 και σαν έτος εκκίνησης ορίζεται το 1931. Στην βιβλιογραφία περιλαμβάνονται τα κατά νόμον κατατεθέντα η βιβλιογραφία του έτους 1931 ετοιμάζεται με επιμέλεια του «βιβλιοφύλακος» της Εθνικής Βιβλιοθήκης Ευ. Ιωάννου, τυπώνεται στο Εθνικό Τυπογραφείο και κυκλοφορεί στα 1934. Η καθυστέρηση οφείλεται κυρίως στο Εθνικό Τυπογραφείο. Η κατάσταση εξετάζεται σε δύο συνεδριάσεις του ΓΣΒΕ (1/11/1934, 5/2/1935). Ο Διευθυντής της Εθνικής Βιβλιοθήκης και Αντιπρόεδρος του ΓΣΒΕ υποστηρίζει ότι ελλείπει προσωπικού η ΕΒΕ δεν μπορεί να συνεχίσει την έκδοση της βιβλιογραφίας και το ΓΣΒΕ αποφασίζει να αναλάβει την μεν σύνταξη της βιβλιογραφίας βιβλιοφύλαξ της ΕΒΕ που θα εργάζεται προς τούτο εκτός ωραρίου (δέχεται και αναλαμβάνει ο Νικίας Βέρτης) την δε έκδοση της βιβλιογραφίας το ΓΣΒΕ (η εκτύπωση θα γίνεται σε ιδιωτικό τυπογραφείο)¹⁹.

Η πρωτοβουλία του ΓΣΒΕ είναι αποτελεσματική και αρχίζει να εκδίδεται τρέχουσα εθνική βιβλιογραφία. Επιπλέον, εκδίδεται αναδρομικά η βιβλιογραφία του έτους 1930, συμπληρωματικό τεύχος για τα έτη 1930-1934 και σχεδιάζεται η έκδοση αναδρομικής εθνικής βιβλιογραφίας που θα καλύψει τα έτη 1921-1929 (σε συνέχεια της βιβλιογραφίας του Πολίτη).²⁰

¹⁹ Γ. Χαριτάκης, Πρόλογος, Στο: Ελληνική Βιβλιογραφία, τχ. 2^{ον} (1932), (Αθήνα, ΓΣΒΕ, 1935), σ. γ'-δ'.

²⁰ Γ. Χαριτάκης, Πρόλογος, Στο: Ελληνική βιβλιογραφία, τχ. 5^{ον}, (1935). (Εν Αθήναις, ΓΣΒΕ, 1936), σ. γ'.

Εθνική Βιβλιογραφία		
Έτος έκδοσης	Βιβλιογραφούμενο έτος	Αριθμός δημοσιεύματος
1934	Τχ. 1 ^{ον} , 1931	
1935	Τχ. 2 ^{ον} , 1932	5
	Τχ. 3 ^{ον} , 1933	6
1936	Τχ. 4 ^{ον} , 1934	8
	(Αναδρομικό) 1930	10
	Τχ. 5 ^{ον} , 1935	11
1937	Συμπλ. 1930-1934	13
	Τχ. 6 ^{ον} , 1936	14
1938	Τχ. 7 ^{ον} , 1937	15
1939	Τχ. 8 ^{ον} , 1938	17
1940	Τχ. 9 ^{ον} , 1939	18

Καταλογογράφηση

Εκδίδονται βασικές οδηγίες για τον αλφαβητικό κατάλογο των βιβλιοθηκών (που συντάσσει ο Δ. Κ. Μάργαρης) και μεταφράζονται οι κανόνες της Βιβλιοθήκης του Βρετανικού Μουσείου, των ιταλικών δημοσίων βιβλιοθηκών και των πρωσικών βιβλιοθηκών και ετοιμάζονται κανόνες καταλογογράφησης χειρογράφων που προορίζονται για μορφωμένο κοινό το οποίο όμως δεν έχει προηγούμενη εμπειρία από χειρόγραφα²¹

1. Μάργαρης, Δημήτριος Κ. Ο αλφαβητικός κατάλογος των βιβλιοθηκών. Πρόλογος Γ. Χαριτάκη. Εν Αθήναις, 1934. 64 σ.
2. Κανόνες του αλφαβητικού καταλόγου της βιβλιοθήκης του Βρετανικού Μουσείου. Μετάφραση Νικίου Βέρτη. Εν Αθήναις, 1934. ζ', 39 σ.

²¹ Ο οδηγός του Λίνου Πολίτη είναι η μοναδική μεταπολεμική έκδοση του ΓΣΒΕ. Την συνοπολογίζουμε στις προπολεμικές εκδόσεις καθώς το χειρόγραφο είχε παραδοθεί τον Ιούλιο του 1940. Κυκλοφόρησε το 1961 και αναφέρεται [λανθασμένα] ως το 17^{ον} δημοσίευμα του ΓΣΒΕ.

3. Κανόνες του αλφαβητικού καταλόγου των ιταλικών δημοσίων βιβλιοθηκών. Μετάφραση Νικίου Βέρτη, πρόλογος Γ. Χαριτάκη. Εν Αθηναις, 1934. ζ', 111 σ.
4. Οδηγία δια την αναγραφή των τίτλων εις τους αλφαβητικούς δελτιοκαταλόγους των πρωσσικών βιβλιοθηκών. Μετάφραση Στέλλα Πέππα-Ξεφλούδα. Εν Αθήναις, 1936. XII, 168 σ.
5. Πολίτης, Λίνος. Οδηγός καταλόγου χειρογράφων. Εν Αθήναις, 1961. 139 σ.

Με τον κατάλογο των πρωσσικών βιβλιοθηκών το ΓΣΒΕ θεωρεί ότι «συμπληρούται η σχετική με τον αλφαβητικό κατάλογο προπαρασκευαστική εργασία και ήδη το ΓΣΒΕ προτίθεται να αποφασίσει προσεχώς, όπως αναθέσει εις ειδικόν επιστήμονα την εκπόνησιν των οδηγιών για την σύνταξιν των αλφαβητικών καταλόγων των ελληνικών βιβλιοθηκών».²²

Θεωρία

Εκδίδονται 4 εγχειρίδια που προσπαθούν να καλύψουν τις βασικές ανάγκες επιμόρφωσης και κατάρτισης αυτών που δουλεύουν στις βιβλιοθήκες και 1 τόμος που ασχολείται με την κατάσταση των βιβλιοθηκών, την ακαδημαϊκή εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση των βιβλιοθηκαρίων σε διάφορα μέρη του κόσμου.

1. Schneider, George. Θεωρία και ιστορία της Βιβλιογραφίας. Μετάφρασις υπό Γ. Χαριτάκη και Στέλλας Πέππας. Εν Αθήναις, 1933. 36 σ.
2. Μάργαρης, Δημήτριος Κ. Το έργον και η μόρφωσις του βιβλιοθηκαρίου: μια συγκριτική μελέτη του Διεθνούς Ινστιτούτου Πνευματικής Συνεργασίας της Κ.τ.Ε. Εν Αθήναις, 1935. 31 σ.
3. Guyot-Daubes. Η Τέχνη της μελέτης: σημειώσεις επί δελτίων, κατάταξις αυτών, η τάξις του γραφείου, η βιβλιοθηρία και η οργάνωσις ιδιωτικής βιβλιοθήκης. Μετάφραση Αλεξάνδρου Α. Δεληγιώργη, πρόλογος Γ. Χαριτάκη. Εν Αθήναις, 1936. 51 σ.
4. Μάργαρης, Δημήτριος Κ. Βιβλιολογία και βιβλιοθηκονομία. Πρόλογος Γ.

²² Γ. Χαριτάκης, Πρόλογος. Στο: Οδηγία δια την αναγραφή των τίτλων εις τους αλφαβητικούς δελτιοκαταλόγους των πρωσσικών βιβλιοθηκών (Εν Αθήναις, ΓΣΒΕ, 1936), σ. ΙΙΙ.

Χαριτάκη. Εν Αθήναις, 1939. XVI, 270 σ.

Επιθεωρήσεις βιβλιοθηκών

Οι επιθεωρήσεις βρίσκονται στα σχέδια του ΓΣΒΕ από την πρώτη στιγμή και στον κανονισμό του προβλέπεται αποζημίωση και οδοιπορικά για τους επιθεωρητές που κινούνται εκτός Αθηνών σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις «των εκπαιδευτικών διοικητικών συμβουλίων». Οι επιθεωρήσεις των βιβλιοθηκών ξεκινούν με το σχολικό έτος 1937-1938 ταυτόχρονα με την έκδοση από το Υπουργείο Εσωτερικών εγκύκλιου (67796 της 4/9/37) προς τις Γενικές Διοικήσεις, Νομαρχίες, Δήμους και Κοινότητες που ρητά αναφέρει ότι το ΓΣΒΕ έχει τον «έλεγχον και εποπτείαν από τεχνικής και επιστημονικής πλευράς» όλων των επαρχιακών βιβλιοθηκών. Πρόκειται για πλεονασμό καθώς ο νόμος είναι σαφής σχετικά με την δικαιοδοσία του Γενικού Συμβουλίου, όμως, ανάμεσα στις γραμμές καταλαβαίνουμε γιατί χρειάστηκαν έξη χρόνια για να ξεκινήσουν οι επιθεωρήσεις.

Έχουμε τις αναφορές για 8 επιθεωρήσεις και μια αναφορά με συμπεράσματα και προτάσεις. Σε αυτή την αναφορά επίσης μνημονεύονται επιθεωρήσεις αρχείων (Αρχειοφυλάκειον Πελοποννήσου, Αρχεῖον Ἰονίου Γερουσίας, Αρχεῖα Σπετσών και Ὑδρας) για τις οποίες δεν υπάρχουν οι σχετικές εκθέσεις. (Βλέπε Πίνακα 2 με καταγραφή των επιθεωρήσεων που εντοπίστηκαν)

Οι επιθεωρήσεις αυτές πρακτικά καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος Ελλάδος (πλην Αττικής) και αποτελούν μια βουτιά στην πραγματικότητα, καθώς δίνουν μια λεπτομερή και ακριβή εικόνα της κατάστασης των βιβλιοθηκών της εποχής. Σε όλες τις επιθεωρήσεις υπάρχει συνεχές και επίμονο ενδιαφέρον για τα χειρόγραφα και τις αρχειακές συλλογές που υπάρχουν σε βιβλιοθήκες, αρχειοφυλάκεια και μονές, για την συγκέντρωση, συντήρηση, διατήρηση όλου αυτού του υλικού. (Δεν θα γίνει άλλη εκτενέστερη αναφορά σε αυτό το θέμα παρά την σημασία του).

Από το περιεχόμενο των αναφορών φαίνεται ότι οι επιθεωρήσεις είναι λεπτομερείς και εξαντλητικές· εξετάζουν κάθε πλευρά της λειτουργίας των βιβλιοθηκών: από τον κατάλογο της βιβλιοθήκης μέχρι θέματα πυρασφάλειας ή τις ταμπέλες στις εισόδους των βιβλιοθηκών. Οι επιθεωρητές παρεμβαίνουν στην λειτουργία των βιβλιοθηκών με διάφορους τρόπους, συνήθως όμως ανάλογα με την περίπτωση και τις συνθήκες.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι στην Καλαμάτα ο Σωκράτης Κουγέας αντιμετωπίζει ένα ανεκπαίδευτο ζηλωτή που μαζεύει οτιδήποτε μπορεί και φροντίζει να φτιάξει ένα κατάλογο «αμεθόδως συντεταγμένον» αλλά με «ζήλον και μέριμναν φιλότιμον και αξιέπαινον». Η μελέτη του «ημερολογίου του αναγνωστήριου» είναι ενδεικτική για το πιο ακριβώς υλικό κινείται και έχει ενδιαφέρον για το κοινό της βιβλιοθήκης αλλά: «σύστασις προς αποχώρησιν επιστημονικών ή παραπεμπτικών βιβλίων ... θεωρώ ματαίαν, διότι αυτή θα προσέκρουε εις τον αξιέπαινον, αλλ' άσκοπον ζήλον των διοικούντων την Λαϊκήν Βιβλιοθήκην, όχι μόνο να κρατήσουν τα κτηθέντα αλλά και εις το να συγκεντρώσουν εις αυτήν όλα τα εν Μεσσηνιακαίς, μοναστηριακαίς ή άλλαις δημοσίαις βιβλιοθήκαις υπάρχοντα βιβλία». Ο Δημήτριος Μάργαρης στη Ζάκυνθο επιθεωρεί την βιβλιοθήκη που δημιουργείται από συνενώσεις προϋπαρχουσών βιβλιοθηκών, παρεμβαίνει στις συνεδριάσεις του Εφορευτικού Συμβουλίου, περνάει αρκετές μέρες κατατοπίζοντας τον Διευθυντή (και μοναδικό υπάλληλο) της βιβλιοθήκης «περί της μεθόδου», φροντίζει για την πρόσληψη προσωπικού, «ενεργεί» προς τον Δήμαρχο και αποσπά την υπόσχεση ότι η βιβλιοθήκη θα έχει δωρεάν ρεύμα, φροντίζει για τη χρηματοδότηση της από το ΓΣΒΕ. (Η Στέλλα Πέππα, την επόμενη χρονιά επιβεβαιώνει ότι δόθηκε η χρηματοδότηση υπό του ΓΣΒΕ και διαπιστώνει ότι «συντετέλεσθη μέγα μέρος των υπό του κ. Μάργαρη υποδειχθέντων μέτρων»).

Η Στέλλα Πέππα στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης συναντά μια οργανωμένη βιβλιοθήκη και αναγνωρίζει την ανάγκη να εκπροσωπείται το Πανεπιστήμιο στο ΓΣΒΕ. Από προηγούμενες επιθεωρήσεις είναι φανερό η ανάγκη εκπαίδευσης των βιβλιοθηκαρίων και εδώ βρίσκει πρόσφορο έδαφος για αναζήτηση λύσεων: σαν προσωρινό μέτρο μέχρι την δημιουργία «σχολών» βιβλιοθηκονομίας, σε συνεννόηση με τον καθηγητή Γ. Σιγάλα προωθεί την πρόταση δημιουργίας «φροντιστηρίων Βιβλιοθηκονομίας και Αρχειονομίας» που θα καλύπτουν τις ανάγκες της Μακεδονίας και της Θράκης²³.

²³ Φροντιστήρια Βιβλιοθηκονομίας και Αρχειονομίας

Η ανάγκη καταρτίσεως ειδικών υπαλλήλων δια τας βιβλιοθήκας και τα αρχεία είναι σήμερον επιτακτική, ιδία δια τας αναδιοργανουμένης κοινοτικής και ιδρυθησομένης λαϊκής βιβλιοθήκας. Ενώ εν τω εξωτερικώ η εκπαίδευσις των βιβλιοφυλάκων και αρχειοφυλάκων επτυγχάνεται δια της ιδρύσεως και λειτουργίας ειδικών σχολών, παρ' ημίν ουδεμία κατεβλήθη μέχρι τούδε προσπάθεια

Η πραγματικότητα την παραμονεύει μερικές εκατοντάδες μέτρα δυτικά, στην Δημοτική Βιβλιοθήκη Θεσσαλονίκης: η Δημοτική Βιβλιοθήκη της Θεσσαλονίκης, «ως και πλείσται δημοτικά και κοινοτικά βιβλιοθήκαι, υφίσταται μόνον ψιλώ ονόματι». Πρόεδρος του νέου Εφορευτικού Συμβουλίου της Δημοτικής Βιβλιοθήκης Θεσσαλονίκης είναι ο Γ. Σιγάλας με τον οποίο είχε συνεργασία υψηλού επιπέδου για το μέλλον των βιβλιοθηκών και της εκπαίδευσης των βιβλιοθηκαρίων, αλλά εν τούτοις δεν κατάφερε να την επισκεφθεί καθώς «ο κρατών τας κλείδας βιβλιοφύλαξ κ. Σαγιαξής» δεν έκανε τον κόπο να πάει να ανοίξει την βιβλιοθήκη²⁴.

Στις προτάσεις για τις επαρχιακές βιβλιοθήκες η Στέλλα Πέππα καταλήγει ότι πρέπει να δημιουργηθούν βιβλιοθήκες που θα λειτουργούν ως Νομικά Πρόσωπα και τα οποία θα αναγνωρίζονται υπό του Υπουργείου εφόσον:

1. Στεγάζονται «εν ιδίω οικήματι και θα είχαν ιδίαν περιουσίαν»
2. Διοικούνται με ομοιόμορφο κανονισμό από επιτροπής στην οποία μετέχουν:

Εκπρόσωπος Νομάρχη

2 μέλη της κοινωνίας (λογοτέχνης και επιστήμων)

Γενικοί Επιθεωρητές ή Διευθυντές Σχολείων ή Καθηγητές Έφορος ή Επιμελητής αρχαιότητων

οργανώσεως βιβλιοθηκονομικών σπουδών, οι δε διοριζόμενοι υπάλληλοι είναι τελείως ακατάρτιστοι ή κατέχουσι στοιχεία εμπειρικώς αποκτηθέντα.

Μέχρις ου καταστή δυνατή η οργάνωσις τοιούτων σχολών, θα ήτο δυνατόν να ληφθούν προσωρινά τινά μέτρα δια την μόρφωσιν των βιβλιοθηκαρίων και αρχειοφυλάκων. Εν τω Πανεπιστημίω Θεσσαλονίκης ο καθηγητής κ. Σιγάλας διδάσκει από ετών το μάθημα της Παλαιογραφίας και των βοηθητικών της Ιστορίας επιστημών. Τόσον ο καθηγητής ούτος όσον και οι καθηγηταί κκ. Κυριακίδης και Βογιατζίδης δήλωσαν κατά την γενομένην σύσκεψιν ότι είναι δυνατόν να οργανώσουν ειδικά μαθήματα, τα οποία θα ηδύναντο να παρακολουθούν, πλην των εν Μακεδονία και Θράκη υπηρετούντων βιβλιοθηκαρίων, καθηγηταί ή δημοδιδάσκαλοι μετεκπαιδευόμενοι εν τω Πανεπιστημίω. Νομίζομεν ότι η πρότασις των κυρίων καθηγητών δέον να γείνη ευμενώς δεκτή και ότι δέον να παρασχεθῇ εἰς αὐτοὺς πάσα δυνατὴ υποστήριξις.

Θα ήτο εξ άλλου σκόπιμον να γίνη σύστασις προς τας Ιεράς Μονάς του Αγίου Όρους όπως αποστείλωσιν εις το Πανεπιστήμιον νέους ευπαιδευτούς μοναχούς δια να παρακολουθήσωσιν τα μαθήματα ταύτα. Ούτω, αι μοναί του Αγίου Όρους θα αποκτήσωσιν ειδικόν προσωπικόν δια την ταξινόμησιν και συντήρησιν των πολυτίμων εγγράφων και εκδόσεων των εν αὐταῖς φυλασσομένων

²⁴ Οι βιβλιοφύλαξ, βιβλιοθηκάριος, διευθυντής βιβλιοθήκης είναι απλώς τίτλοι εργαζομένων σε μια βιβλιοθήκη. Μπορεί ο διευθυντής μιας βιβλιοθήκης να είναι και ο μοναδικός εργαζόμενος της βιβλιοθήκης που εποπτεύεται από πολυμελές συμβούλιο. Ο Σαγιαξής στην προκειμένη περίπτωση είναι επιπλέον ένας γραφικός τύπος που έχει μια εξαιρετική αργομισθία. Η βιβλιοθήκη υπάρχει μόνο στα χαρτιά. Αρχίζει να οργανώνεται υπό τον Σιγάλα όταν βρέθηκε εκεί ο Γ. Βαφόπουλος και θα ανοίξει για το κοινό το 1939.

«Η Δυναμική και οι Προοπτικές των Δημοτικών Βιβλιοθηκών στην Ελλάδα»

Στην αναφορά της επιθεώρησης στη Μακεδονία υπάρχουν παρόμοιες προτάσεις και επιπλέον πρόταση για την εκπαίδευση των βιβλιοθηκαρίων προτείνεται το προσωπικό των βιβλιοθηκών (Μακεδονίας – Θράκης) να μετεκπαιδεύεται στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης ή σε ειδικά φροντιστήρια στην Εθνική Βιβλιοθήκη.

Ο κοινός παρανομαστής σε όλες τις αναφορές όλων των επιθεωρητών είναι η ανάγκη εκπαίδευσης, οι ανάγκες εκπαίδευσης του προσωπικού που δουλεύει σε αυτές τις βιβλιοθήκες και η δημιουργία επαγγελματιών βιβλιοθηκαρίων που θα έχουν λάβει εξ αρχής ειδική εκπαίδευση. Νομίζω ότι το ΓΣΒΕ, μια επιτροπή σοφών ουσιαστικά, καταλήγει να υιοθετεί άνευ όρων το παράθεμα του Μάργαρη (από ένα παλαιότερο εγχειρίδιο Βιβλιοθηκονομίας)

Είναι πλάνη να πιστεύωμεν ότι κάθε μορφωμένος άνθρωπος δύναται να ασκήσει καθήκοντα βιβλιοθηκαρίου. Ένας σοφός οσησδήποτε μεγάλης αξίας, ... θα είναι παρ' όλα ταύτα ανίκανος να διευθύνη μια βιβλιοθήκη, εάν δεν ήθελε προηγουμένως ασχοληθή εις ειδικάς μελέτας συμπληρουμένας από μακροτάτην και ενδελεχή πρακτική επί του νέου επαγγέλματός του²⁵.

Η ενιαία οργάνωσις των βιβλιοθηκών

Ο νόμος για το ΓΣΒΕ έχει ξεκινήσει με απίστευτη αισιοδοξία καθώς προβλέπει ότι στο ΓΣΒΕ συμμετέχουν οι Διευθυντές της Εθνικής και Πανεπιστημιακής (που πρόκειται να διαχωριστούν με διάταγμα που θα εκδοθεί από το ΓΣΒΕ!). Οι επιμέρους δραστηριότητες του ΓΣΒΕ είναι ενδιαφέρουσες και εξαιρετικά χρήσιμες. Οι εκδόσεις του για θέματα βιβλιοθηκονομίας ήταν για πολλά χρόνια μοναδικά βοηθήματα για τους έλληνες βιβλιοθηκάρχους. Ενδεικτικά αναφέρω ότι πέρασαν 50 χρόνια για να εκδοθούν κανόνες καταλογογράφησης στα ελληνικά μέχρι σήμερα δεν αποκτήσαμε τρέχουσα εθνική βιβλιογραφία.

Παρά την χρησιμότητα και την σημασία τους όμως αυτά δεν αποτελούν τον βασικό σκοπό για τον οποίο δημιουργήθηκε το ΓΣΒΕ. Ο βασικός σκοπός του, «η υπό ενιαίον πνεύμα διαρρύθμισις των εν Ελλάδι Βιβλιοθηκών» εκκρεμεί καθώς δεν έχουν καλυφθεί δύο βασικοί άξονες

²⁵ Δημ. Μάργαρης, Το έργον και η μόρφωσις του βιβλιοθηκαρίου, (Εν Αθήναις, ΓΣΒΕ, 1935), σ. 11. Στο κείμενο ως πηγή αναφέρεται αόριστα Εγχειρίδιον Βιβλιοθηκονομίας του Στρέτιγγερ.

1. Κατάλληλο νομοθετικό πλαίσιο που διέπει την λειτουργία των βιβλιοθηκών (τα διατάγματα που προβλέπει ο νόμος) και κανονίζει την ενιαία οργάνωση και λειτουργία τους
2. Κατάλληλο προσωπικό που είναι σε θέση να δουλέψει σύμφωνα «με τας συγχρόνους αρχάς της Βιβλιοθηκονομίας» που θα διέπουν τις βιβλιοθήκες. Η εκπαίδευση του προσωπικού περιλαμβάνει τόσο την επιμόρφωση του προσωπικού που ήδη δουλεύει όσο και την παραγωγή βιβλιοθηκαρίων που έχουν κοινή τυπική εκπαίδευση και αναφορές και θα στελεχώσουν τις βιβλιοθήκες

Οι επιθεωρήσεις των βιβλιοθηκών δείχνουν την πραγματική κατάσταση των βιβλιοθηκών, τις ανάγκες εκπαίδευσης που πραγματικά υπάρχουν και το ευρύτερο περιβάλλον στο οποίο διοικούνται και πραγματικά λειτουργούν. Στο εσωτερικό του ΓΣΒΕ υπάρχει προβληματισμός, εμπειρία, δημιουργούνται στελέχη με συνολική εποπτεία, δεν υπάρχει όμως ορατό αποτέλεσμα. Το ΓΣΒΕ αποδεικνύεται εξαιρετικά αποτελεσματικό σε επιμέρους θέματα π.χ. καταφέρνει να βγάλει τρέχουσα εθνική βιβλιογραφία, κατόρθωμα αξεπέραστο μέχρι σήμερα, σε γενικές γραμμές τα καταφέρνει όπου αυτό που χρειάζεται είναι η προσωπική δουλειά κάποιων ανθρώπων. Η πραγματικότητα όμως είναι περιπλοκότερη: χρειάζονται έξι χρόνια για να ξεκινήσουν οι επιθεωρήσεις και θα χρειαστεί να επαναβεβαιωθεί η δικαιοδοσία που του παρέχει ο νόμος με εγκύκλιο του Υπουργείου Εσωτερικών. Στη διάρκεια των επιθεωρήσεων θα φανεί ότι μπορεί ακόμα κι ελάχιστα πράγματα να δημιουργήσουν τεράστιες αντιδράσεις, π.χ. η μεταφορά χειρογράφων σε κάποιο κεντρικό σημείο. Και προφανώς, η υλοποίηση των όποιων αλλαγών χρειάζεται κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό.

Η Κατοχή

Η περίοδος της Κατοχής ήταν παραγωγική σε νομοθεσία για τις βιβλιοθήκες.²⁶ Ειδικά για το ΓΣΒΕ, κατά την διάρκεια της Κατοχής έχουμε, στα 1944, δύο νόμους με

²⁶ Αναλυτικές πληροφορίες στο: Σπύρος Κοκκίνης, Βιβλιοθήκες και αρχεία στην Ελλάδα, (Αθήνα, 1969), σσ. 68-60

διαφορά έξη μηνών.²⁷ Ο δεύτερος από τους δύο νόμους δημοσιεύεται στις αρχές Οκτωβρίου του 1944, ελάχιστες μέρες πριν την απελευθέρωση. Θα κυρωθεί αργότερα από την ελληνική κυβέρνηση και είναι ο νόμος που θα διέπει μεταπολεμικά την λειτουργία του ΓΣΒΕ²⁸. Οι δύο κατοχικοί νόμοι είναι πανομοιότυποι μεταξύ τους, διαφέρουν μεταξύ τους μόνο ως προς τον σύνθεση των μελών του Γενικού Συμβουλίου. (Στον Πίνακα 1 παρουσιάζονται οι αλλαγές στη σύνθεση του Γενικού Συμβουλίου).

Στον καινούργιο νόμο που διέπει πλέον την λειτουργία του ΓΣΒΕ, το ΓΣΒΕ αποτελεί «γνωμοδοτικόν και εποπτικόν σώμα». Εξαφανίζεται ο σκοπός και το ΓΣΒΕ αποκτά πλέον αρμοδιότητες:

- α. Γνωμοδοτεί επί πάντων των ζητημάτων των αφορόντων εις την οργάνωσιν, την συντήρησιν, την ειδίκευσιν και υπό ενιαίον πνεύμα διαρρύθμισιν των Ελλάδι Βιβλιοθηκών συμφώνως προς τα πορίσματα της βιβλιοθηκονομίας, πλην της Βιβλιοθήκης της Βουλής.
- β. Ασκήει επιστημονική εποπτεία σε όλες τις βιβλιοθήκες στην Ελλάδα (εξαιρουμένων της Εθνικής Βιβλιοθήκης και Βιβλιοθήκης της Βουλής) και υποβάλλει εκθέσεις και προτάσεις προς το Υπουργείο.
- γ. Μεριμνά για την σύνταξη και την έκδοση έργων βιβλιοθηκονομίας, βιβλιογραφίας, κλπ.
- δ. Επιθεωρεί τις ελληνικές βιβλιοθήκες.

Ο αρχικός σκοπός αποτελεί πλέον μία αρμοδιότητα επί της οποίας μπορεί να γνωμοδοτήσει. Η εποπτεία στις βιβλιοθήκες εξειδικεύεται και περιορίζεται σε επιστημονική εποπτεία. Αναφέρονται νέες αρμοδιότητες (εκδόσεις και επιθεωρήσεις) που αντιστοιχούν σε δραστηριότητες που είχε ήδη αναπτύξει το ΓΣΒΕ (και πλέον γνωρίζουμε ότι δεν πρόκειται να συνεχίσει).

Η γνωμοδοτική και μόνο αρμοδιότητα σαφώς υποβιβάζει το Γενικό Συμβούλιο όμως την ίδια στιγμή συνεχίζει να υπάρχει απαράλλαχτο το άρθρο που λέει ότι οι αποφάσεις του ΓΣΒΕ (με την έγκριση του υπουργού) είναι υποχρεωτικές για τις

²⁷ Ελληνική Πολιτεία, Νόμος 1363/44, Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του νόμου 5138/1931 «Περί ιδρύσεως Γενικού Συμβουλίου Βιβλιοθηκών της Ελλάδος», ΦΕΚ Α 92, 29/4/1944. Ελληνική Πολιτεία, Νόμος 1915, Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του Νόμου 5138/1931 «Περί ιδρύσεως Γενικού Συμβουλίου Βιβλιοθηκών Ελλάδος», ΦΕΚ Α 233, 7 Οκτωβρίου 1944.

²⁸ Πράξη Υπουργικού Συμβουλίου 294 της 30/5/1946, ΦΕΚ Α 186, 1946.

βιβλιοθήκες που εποπτεύει. Επίσης, επαναλαμβάνεται, πανομοιότυπα όπως στο νόμο του 1931, η πρόβλεψη για την έκδοση διαταγμάτων που θα ρυθμίσουν τις σχέσεις του με τις διοικήσεις των βιβλιοθηκών, τον σκοπό και την αποστολή, τον τρόπο και την έκταση ανάπτυξης συλλογής κάθε βιβλιοθήκης, τις «μεθόδους συντάξεως και τηρήσεως καταλόγου», τη δημιουργία κεντρικού καταλόγου των ελληνικών βιβλιοθηκών, καταλόγου νέων προσκτήσεων, τις ανταλλαγές βιβλιοθηκών και τον χωρισμό της Πανεπιστημιακής από την Εθνική Βιβλιοθήκη.

Η χρηματοδότηση του προέρχεται πλέον από πόρους που εγγράφονται στον ειδικό προϋπολογισμό «Διδασκηρίων, Γραμμάτων και Καλών Τεχνών». Στις πηγές εσόδων προστίθενται στις δωρεές, τις κληρονομιές και τα κληροδοτήματα τα έσοδα από τις εκδόσεις του ΓΣΒΕ και τα πρόστιμα στους παραβάτες της κατά νόμο κατάθεσης αντιτύπων από τους εκδότες.

Η μεταπολεμική δραστηριότητα του ΓΣΒΕ

Μετά την απελευθέρωση το ΓΣΒΕ αναλαμβάνει την καταγραφή των ζημιών, έρχεται σε επαφή με ξένες οργανώσεις βιβλιοθηκαρίων και προσπαθεί να εξασφαλίσει χρηματοδότηση από την Unesco. Σε αντίθεση με την δεκαετία του 30 η δραστηριότητα του παύει να είναι εμφανής. Η εμπειρία που δημιουργήθηκε και οι απόψεις που παρουσιάστηκαν θα συνεχίσουν να επηρεάζουν τις εξελίξεις. Η σημαντικότερη συμβολή του στις εξελίξεις είναι στη διαμόρφωση του νόμου 1362/49 για την «ενιαίαν οργάνωσιν» των ελληνικών βιβλιοθηκών²⁹.

Ο νόμος για τις βιβλιοθήκες

Γράφει ο Κωνσταντίνος Τσάτσος ως Υπουργός Παιδείας στην εισηγητική έκθεση του του Αναγκαστικού Νόμου 1362/49³⁰:

Το ελληνικόν κράτος εσημείωσε μέχρι τούδε σοβαράν καθυστέρησιν εις την ίδρυσιν και οργάνωσιν βιβλιοθηκών εν τη πρωτεύουση και ταις επαρχίαις ... Η περαιτέρω όμως εις το κεφάλαιον τούτο καθυστέρησις, υστερούσης έναντι και αυτών των βαλκανικών κρατών, πλείστα των οποίων απέκτησαν από πολλών

²⁹ Νίκος Σταθάτος, Αι βιβλιοθήκαι μας, Εθνός, 11/11/1948, σ. 5

³⁰ Α.Ν. 1362, Περί ιδρύσεως, ανασυγκρότησεως και ενιαίας οργάνωσεως των ανά το Κράτος Βιβλιοθηκών, ΦΕΚ Α 337, 29/11/1949

ετών αρτίαν οργάνωσιν βιβλιοθηκών δεν νομίζομεν, ότι έχει βάσιμον δικαιολογίαν³¹

Σύμφωνα με τον νόμο προβλέπεται η ίδρυση και λειτουργία λαϊκών βιβλιοθηκών και αναγνωστηρίων σε όλη την Ελλάδα υπό την επιστημονική εποπτεία του ΓΣΒΕ. Στις διατάξεις του θα βρούμε όλα τα θέματα που απασχόλησαν το ΓΣΒΕ. Ο νόμος χαρακτηρίζεται συνολικά από μακρόπνοη προοπτική. Προσφέρει ένα συγκεκριμένο πλαίσιο διοίκησης, οργάνωσης και λειτουργίας για κάθε μία βιβλιοθήκη ξεχωριστά με την μορφή του ΝΠΔΔ και επιπλέον έχει συγκεκριμένες προτάσεις για την διοίκηση του θεσμού των ελληνικών βιβλιοθηκών. Στον νόμο για τις βιβλιοθήκες προβλέπεται

- α. Η δημιουργία κεντρικών βιβλιοθηκών που έχουν συντονιστικές αρμοδιότητες για τις βιβλιοθήκες της περιοχής
- β. Κύκλος σπουδών βιβλιοθηκονομίας τουλάχιστον ενός έτους στην Εθνική Βιβλιοθήκη που θα χρηματοδοτείται από το Γενικό Συμβούλιο Βιβλιοθηκών
- γ. Σύνταξη Γενικής Ελληνικής Βιβλιογραφίας. Η συμμόρφωση με τις σχετικές διατάξεις είναι προϋπόθεση για την χρηματοδότηση των βιβλιοθηκών. Επιπλέον οι Διευθυντές που δεν συμμορφώνονται με τις σχετικές υποχρεώσεις έχουν πειθαρχικές ευθύνες.
- δ. Η λειτουργία Επιτροπής (ή Οργανισμού) Ανταλλαγής Βιβλίων. Παρά τον περιοριστικό τίτλο το ανταλλασσόμενο υλικό μπορεί να είναι «πάσης φύσεως δημοσιεύματα, κινηματογραφικές ταινίες, μικροφίλμ» και έμμεσα συνάγεται ότι είναι αναμενόμενο να έχουν τέτοιο υλικό οι βιβλιοθήκες.

Σε αυτό το νόμο συμπεριλαμβάνονται μερικά από τα διατάγματα που όφειλε να προετοιμάσει το ΓΣΒΕ αλλά υπάρχουν και εντελώς νέες προβλέψεις. Ενώ όμως η εφαρμογή των αποφάσεων του ΓΣΒΕ είναι υποχρεωτική, η υπαγωγή στις διατάξεις του νόμου είναι **προαιρετική**. Στην πραγματικότητα ο νόμος δεν είναι υποχρεωτικός ούτε καν για όλες τις βιβλιοθήκες που εποπτεύει άμεσα το Υπουργείο

³¹ Το απόσπασμα από: Βιργινία Τσουδερού-Παπαδάτου, Βιβλιοθήκες για όλους, Ελευθερία, 16/12/1962, σ. 9

Παιδείας καθώς μερικές αυτές θα συνεχίζουν να διέπονται από προηγούμενους νόμους, είναι κληροδοτήματα κλπ.

Το ΓΣΒΕ σε σχέση με τον ΑΝ 1362/49

Σύμφωνα με το ιδρυτικό νόμο του ΓΣΒΕ, σκοπός της ύπαρξής του είναι η ενιαία οργάνωση των ελληνικών βιβλιοθηκών. Για να ανταποκριθεί σε αυτό το σκοπό υπάγονται στην εποπτεία του ΓΣΒΕ όλες οι βιβλιοθήκες και αναμένεται να εκδοθούν μια σειρά διαταγμάτων που θα ρυθμίζουν επιμέρους θέματα (και τα οποία ποτέ δεν εκδόθηκαν). Στη συνέχεια (1944) ο σκοπός του ΓΣΒΕ μεταβάλλεται σε αρμοδιότητα γνωμοδότησης ενώ η εποπτεία εξειδικεύεται (μειώνεται) σε επιστημονική εποπτεία. Ο νόμος του 1949 δίνει συγκεκριμένες και σαφείς απαντήσεις στα θέματα που αφορούν την ενιαία οργάνωση των βιβλιοθηκών και αυτομάτως αλλάζει η θέση και ο ρόλος του ΓΣΒΕ.

Η αρμοδιότητα της επιθεωρήσεως των βιβλιοθηκών που διέπονται από τις διατάξεις του νόμου εκχωρείται στο «Γραφείον Επιθεωρήσεως Βιβλιοθηκών». Η επιθεώρηση γίνεται σύμφωνα με κανονισμό τον οποία θα συντάξει το ΓΣΒΕ· κατ' εξαίρεσιν καθήκοντα επιθεωρητού μπορούν να αναλάβουν και βιβλιοφύλακες Α' τάξεως της ΕΒΕ και μέλη του ΓΣΒΕ με τα έξοδα όμως (οδοιπορικά και αποζημίωση) να καλύπτονται από τον προϋπολογισμό του ΓΣΒΕ. (Προφανώς το ΓΣΒΕ συνεχίζει να έχει αρμοδιότητα επιθεωρήσεως των βιβλιοθηκών που δεν υπάγονται στις διατάξεις αυτού του νόμου).

Το Γενικό Συμβούλιο επιφορτίζεται με την μελέτη των εκθέσεων των Διευθυντών κάθε βιβλιοθήκης και του Επιθεωρητού των Βιβλιοθηκών ώστε να γνωματεύει «περί του ειδικότερου τυχόν χαρακτήρος εκάστης Βιβλιοθήκης, ώστε αυτή παραλλήλως προς τον γενικόν μορφωτικόν προορισμόν της να ανταποκρίνηται εις τας τοπικάς ανάγκας και τας επιδόσεις των κατοίκων της περιοχής».

Πρόκειται για μια εκπληκτική πρόβλεψη: η ενιαία οργάνωση των βιβλιοθηκών αφορά την διοίκηση του θεσμού των βιβλιοθηκών. Πρόκειται για την εφαρμογή κοινών αρχών και κανόνων λειτουργίας· είναι πιθανόν η εφαρμογή να είναι ισοπεδωτική ή τουλάχιστον ακατάλληλη σε συγκεκριμένες ειδικές περιπτώσεις. Νομίζω ότι κάτι τέτοιο είναι ένας αναμενόμενος και μέχρι ενός σημείου αποδεκτός κίνδυνος. Σε αυτές τις συνθήκες, ανατίθεται στο ΓΣΒΕ, πριν ακόμα εφαρμοστούν οι γενικοί κανόνες και

«Η Δυναμική και οι Προοπτικές των Δημοτικών Βιβλιοθηκών στην Ελλάδα»

διατυπωθούν οι αντιρρήσεις, η ευθύνη να ελέγχει αν η διοίκηση κάθε μιας βιβλιοθήκης ξεχωριστά διατηρεί αποκλίσεις τοπικής σημασίας και ενδιαφέροντος. Ενώ εν γένει δηλαδή το ΓΣΒΕ οφείλει να τείνει προς την ομοιομορφία εδώ επιφορτίζεται με την διατήρηση της ανομοιογένειας.

Με περισσότερο πρακτικό πνεύμα βλέπουμε ότι αφαιρείται η δυνατότητα από το ΓΣΒΕ να ελέγχει τις βιβλιοθήκες που υπάγονται στις διατάξεις του νόμου αλλά του δίνει την δυνατότητα να ρίχνει μια ματιά στα αποτελέσματα των επιθεωρήσεων. Ο Σπύρος Κοκκίνης έχει μια εξαιρετικά απλή εξήγηση για τη σημασία αυτού του άρθρου, υποστηρίζοντας ότι «καταργήθηκε ... μόνο του μόλις πήρε το βαθμό και τη σύνταξη η υπάλληλος για την οποία προοριζόταν».³²

Ο καινούργιος νόμος είναι παρόμοια προβληματικός σε όλα τα σημεία στα οποία σχετίζεται με το ΓΣΒΕ. Το ΓΣΒΕ συνεχίζει να έχει μια γενική δικαιοδοσία σε όλες τις ελληνικές βιβλιοθήκες όμως οι αποφάσεις του δεν είναι δυνατόν να είναι αντίθετες με τον νόμο για τις βιβλιοθήκες. Το πεδίο δράσης του ουσιαστικά περιορίζεται στις βιβλιοθήκες που δεν υπάγονται στις διατάξεις του νόμου. Καλώς εχόντων των πραγμάτων αυτό το πεδίο θα μικραίνει διαρκώς καθώς οι βιβλιοθήκες που υπάρχουν ή δημιουργούνται θα εντάσσονται στις διατάξεις αυτού του νόμου.

Οι εξελίξεις όμως δεν κινούνται προς αυτή την κατεύθυνση. Ο νόμος ισχύει προαιρετικά, είναι ελάχιστες οι βιβλιοθήκες που υπάγονται στις διατάξεις του και επιπλέον μένει επιμελώς ανεφάρμοστος. Δεν ιδρύονται νέες βιβλιοθήκες, δεν υπάρχει εθνική βιβλιογραφία, υπηρεσία ανταλλαγών, εκπαίδευση βιβλιοθηκαρίων. Δέκα χρόνια αργότερα, το 1958, η Επιτροπή Γραμμάτων και Καλών Τεχνών του Υπουργείου Παιδείας προτείνει σχετικά με τις βιβλιοθήκες:

- Ίδρυση Σχολής Βιβλιοθηκονομίας
- Αναμόρφωση του νόμου για το ΓΣΒΕ
- Ίδρυση βιβλιοθηκών σε όλες τις πρωτεύουσες νομών και σε πόλεις με πληθυσμό μεγαλύτερο των 8.000 κατοίκων

³² Σπύρος Κοκκίνης, Βιβλιοθήκες και βιβλία, ή, τα σκοτάδια με αριθμούς (Αθήνα, Σύγχρονη Εποχή, 1981), σ. 112.

- Υπαγωγή την δημοτικών και κοινοτικών βιβλιοθηκών υπό τον έλεγχο του Υπουργείου Παιδείας
- Ανάπτυξη του θεσμού των κινητών βιβλιοθηκών³³

Τα πραγματικά αποτελέσματα της εφαρμογής του νόμου είναι ότι οι βιβλιοθήκες χωρίστηκαν σε δύο κατηγορίες. Οι δημόσιες βιβλιοθήκες (υπό την επίβλεψη του Υπουργείου Παιδείας, όχι υποχρεωτικά όμως και σύμφωνα με τις διατάξεις αυτού του νόμου) και οι υπόλοιπες (στις οποίες κυριαρχούν αριθμητικά οι δημοτικές βιβλιοθήκες). Μόλις στα τέλη της δεκαετίας του 90 το Υπουργείο Παιδείας αξιοποίησε την δυνατότητα επίβλεψης και ελέγχου των δημοσίων βιβλιοθηκών προωθώντας σύγχρονους κανονισμούς οργάνωσης και λειτουργίας των δημοσίων βιβλιοθηκών.

Ο νόμος έμεινε σε ισχύ για 54 χρόνια, ένα πραγματικό απολίθωμα ξεπερασμένο από τις εξελίξεις. Η ισχύς του νόμου δεν σημαίνει υποχρεωτικά και την εφαρμογή του. Το πνεύμα του νόμου δεν εφαρμόστηκε ποτέ, τόσο η ενιαία οργάνωση των βιβλιοθηκών όσο και οι επιμέρους προβλέψεις του σχετικά με την διοίκηση του θεσμού των βιβλιοθηκών στην Ελλάδα έμειναν γράμμα κενό. Μια πρόχειρη εξήγηση σε οτιδήποτε αφορά τις ελληνικές βιβλιοθήκες είναι η ανεπαρκής χρηματοδότηση. Είναι μια εξαιρετική ιδέα που μπορούμε να την χρησιμοποιήσουμε κι εδώ και μπορεί να δικαιολογήσει πολλά. Αυτό που ποτέ δεν έχουμε εξετάσει είναι αν και πόσο καλά χρησιμοποιούνται οι διαθέσιμοι πόροι. Προς αυτή την κατεύθυνση θα δώσω ένα παράδειγμα με ένα θέμα το οποίο απασχόλησε το Γενικό Συμβούλιο και σύμφωνα με τον νόμο 1362 έπρεπε να χρηματοδοτήσει: την εκπαίδευση των βιβλιοθηκαρίων. Ο κύκλος σπουδών βιβλιοθηκονομίας ποτέ δεν οργανώθηκε. Στις αρχές της δεκαετίας του 60 όμως παρουσιάστηκε μια εκπληκτική ευκαιρία για την ανάπτυξη των σπουδών βιβλιοθηκονομίας στην Ελλάδα.

Στα τέλη του 1960 στέλνει η Unesco στην Ελλάδα τον Leon Carnovsky (καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Σικάγο) που κάνει μια επιτόπια έρευνα (Σεπτέμβριος – Δεκέμβριος 1960) για την κατάσταση των βιβλιοθηκών στην Ελλάδα και προτείνει

³³ Σπύρος Κοκκίνης, Ελληνικές Βιβλιοθήκες. Στο: Ελλάδα, Ιστορία – Πολιτισμός (Θεσσαλονίκη, Μαλλιάρης, 1983), τ. 10, σ. 210.

την διοργάνωση μεταπτυχιακού τμήματος σπουδών βιβλιοθηκονομίας στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και εκπαιδευτικά σεμινάρια για όσους εργάζονται και δεν έχουν τα τυπικά προσόντα να παρακολουθήσουν ένα μεταπτυχιακό πρόγραμμα³⁴. Στη συνέχεια γίνεται νέο αίτημα στην Unesco και έρχεται ο Preben Kirgergaard (διευθυντής της Σχολής Βιβλιοθηκονομίας της Κοπεγχάγης), στα τέλη του 1962, για να κάνει συνεχίσει την δουλειά του Carnovsky και να συμβουλέψει τις ελληνικές αρχές για την κατάλληλη τοποθέτηση της Σχολής Βιβλιοθηκονομίας και την επιλογή του προσωπικού αυτής της Σχολής το οποίο με υποτροφία της Unesco θα κάνει σπουδές στο εξωτερικό.³⁵

Ο Carnovsky καταλήγει σε μια διαφορετική πρόταση με έδρα την Αθήνα (με προοπτική να έχει και σπουδαστές από άλλες χώρες). Η πρόταση περιέχει πρόγραμμα σπουδών όχι όμως και επιλογή διευθυντή καθώς αυτό μπορεί να γίνει μετά την ψήφιση του σχετικού νόμου προτείνει επίσης στην Unesco την χρηματοδότηση του σχεδίου με 44.500 δολάρια. Και οι δύο μελέτες περιλαμβάνουν απογοητευτικές διαπιστώσεις σχετικά με την κατάσταση των ελληνικών βιβλιοθηκών και η κυβέρνηση τις χαρακτηρίζει *απόρρητες*. η χρηματοδότηση εγκρίνεται, όμως, η σχετική πρόταση δεν υλοποιείται και χρηματοδότηση χάνεται.³⁶

Το τέλος του ΓΣΒΕ

Το 1961 εκδίδεται ο οδηγός χειρογράφων του Νικόλαου Πολίτη. Το χειρόγραφο είχε κατατεθεί στο ΓΣΒΕ το 1940, και η έκδοση ματαιώθηκε από την κήρυξη του πολέμου. Η έκδοση πραγματοποιείται με καθυστέρηση είκοσι χρόνων. Πρόκειται για το 19^ο δημοσίευμα του ΓΣΒΕ, όμως λανθασμένα αναφέρεται ως το 17^ο, σαν να έχει χαθεί πλέον και η στοιχειώδης μνήμη και συνέχεια στο εσωτερικό του ΓΣΒΕ.

Το 1965 τροποποιείται η σύνθεσή του ΓΣΒΕ και γίνεται 9 μελές³⁷. Σταδιακά απαξιώνεται και βυθίζεται ολοένα και βαθύτερα στην ελληνική γραφειοκρατία. Κατά

³⁴ Leon Carnovsky, A Library School for Greece: a prospectus, (Paris: Unesco, 1962)

Leon Carnovsky, Greece, In Library Trends 12 (Oct. 1963), pp. 158-165

Μια συνοπτική αναφορά και στις δύο επισκέψεις στο:

James Krikelas, Education for Librarianship in Greece, In Library Quarterly, vol 52, no 3, pp. 227-239.

³⁵ Preben Kirgergaard, Greece: Library Development (Paris: Unesco, 1964).

³⁶ Σπυρίδων Γρανίτσας, Αι ελληνικά βιβλιοθήκαι υπολείπονται κατά πολύ, Στην Ελευθερία, 13/12/1965, σ. 2

³⁷ Β.Δ. 442/65, Περί διατηρήσεως και συνθέσεως Συμβουλίων και Επιτροπών αρμοδιότητος του

πάσα πιθανότητα καταργείται σιωπηρά το 1976 με την παράλειψή του από τον Οργανισμό του Υπουργείου Παιδείας κατά την μεταπολίτευση.

Η διοίκηση των βιβλιοθηκών σήμερα

Η ελληνική πολιτεία θεωρεί ότι μπορεί να υπάρχουν βιβλιοθήκες που δεν ταξινομούν το υλικό τους με οποιοδήποτε τρόπο (45 στις 591 βιβλιοθήκες που καταγράφει η ΕΣΥΕ για το 2006). Σε αυτές τις συνθήκες, φανταστικές και πραγματικές βιβλιοθήκες λειτουργούν χωρίς κάποιο κοινό σημείο αναφοράς και συντονισμού και εμφανίζουν τεράστιες ποιοτικές και ποσοτικές διαφορές.

Αν διηγηθούμε πολύ συνοπτικά την ιστορία του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου θα δούμε ότι μας είναι ήδη γνωστή: το ΕΚΕΒΙ ιδρύθηκε με σκοπό τον καθορισμό, το σχεδιασμό και την εφαρμογή εθνικής πολιτικής για την προώθηση του βιβλίου ως μορφωτικού, πολιτιστικού και ψυχαγωγικού μέσου· παρότι το ΕΚΕΒΙ έχει ανταποκριθεί σε όσα επιμέρους αναφέρει ο νόμος, δεν έχουμε εθνική πολιτική για το βιβλίο.

Οποιαδήποτε λύση μπορούμε να έχουμε «περί της ενιαίας οργάνωσης» των ελληνικών βιβλιοθηκών θα είναι στα όρια των δυνατοτήτων της ελληνικής δημόσιας διοίκησης, το ευρύτερο πλαίσιο στο οποίο λειτουργούν οι ελληνικές βιβλιοθήκες και θα φτάσει όσο μακριά της επιτρέπει η ελληνική πραγματικότητα: το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα που λειτουργεί χωρίς χρειάζεται βιβλιοθήκες.

Πίνακας 1: Η εξέλιξη της σύνθεσης του Γενικού Συμβουλίου Βιβλιοθηκών

1931 11/μελές	1944 Α 14/μελές	1944 Β 16/μελές	1965 9/μελές
Ένας Ακαδημαϊκός			
Τρεις καθηγητές Πανεπιστημίου: Καποδιστριακό, ΕΜΠ, ΑΣΟΕΕ			Ένας καθηγητής πανεπιστήμιου, ένας καθηγητής ΕΜΠ
Ο Διευθυντής της ΑΣΚΤ			
Ένας ανώτατος υπάλληλος του ΥΠΕΠΘ	Ο Διευθυντής Γραμμάτων κλπ του Υπ. Εθνικής Παιδείας		
Ένας Βιβλιοφύλαξ των εν Αθήναις Βιβλιοθηκών (τουλάχιστον Τμηματάρχης Α')	Ένας Βιβλιοφύλαξ Α της Εθνικής Βιβλιοθήκης έχων τον Βαθμό του Διευθυντού		
		Ο Γενικός Διευθυντής του Δημοσίου Λογιστικού	
Ένας αντιπρόσωπος της Ένωσης των Δήμων			
Ο εκάστοτε Γραμματέας της Αρχαιολογικής Εταιρείας			
Οι Διευθυντές της Εθνικής και Πανεπιστημιακής Βιβλιοθήκης	Ο Διευθυντής της Εθνικής Βιβλιοθήκης		
Ο προϊστάμενος της Βιβλιοθήκης του ΕΜΠ		Ο προϊστάμενος της Βιβλιοθήκης του ΕΜΠ	Ο Διευθυντής Βιβλιοθήκης ΑΕΙ
	Οι διευθυντές της Βιβλιοθήκης της Βουλής και της εν Αθήναις Δημοτικής Βιβλιοθήκης		Ο Διευθυντής της Δημοτικής Βιβλιοθήκης Αθηνών
Ο καθηγητής-Διευθυντής του Τμήματος Χειρογράφων της Εθνικής Βιβλιοθήκης		Ο καθηγητής-Προϊστάμενος του Τμήματος Χειρογράφων	
	Ο Διευθυντής των Γενικών Αρχείων του Κράτους		
	Λόγιος ειδικώς ασχοληθείς με βιβλιογραφικές μελέτας	Λόγιος ειδικώς ασχοληθείς με βιβλιογραφικές μελέτας ή μέλος της Βιβλιογραφικής Εταιρείας	
	Ο Γενικός Επιθεωρητής Χειρογράφων των Μονών	Ο Γενικός Επόπτης γραπτών μνημείων Ιερών Μονών	

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ

		Ο προϊστάμενος ενός από τους γνωστότερους εκδοτικούς οίκους των Αθηνών	
Απαρτία : 5 παρόντες	Απαρτία : 6 παρόντες	Απαρτία: 6 παρόντες	Απαρτία: 6 παρόντες [:]

Πίνακας 2: Εκθέσεις περί της καταστάσεως των εν ταις επαρχίαις δημοσίων, δημοτικών, μοναστηριακών κλπ. βιβλιοθηκών, 1937-1938

1. Έκθεσις του **Δημητρίου Κ. Μάργαρη**, Βιβλιοφύλακος της Εθνικής Βιβλιοθήκης «Περί της υπ' αυτού γενομένης επιθεωρήσεως των Δημοσίων Βιβλιοθηκών Κερκύρας και Ζακύνθου». 4 + 3 σ. Σεπτέμβριος 1937
Υποβάλλεται 22/10/1937
2. Έκθεσις **Σωκράτους Β. Κουγέα**, Καθητού του Πανεπιστημίου, Διευθυντού Χειρογράφων της Εθνικής Βιβλιοθήκης. «Περί της Εν Μεσσηνία και Λακεδαιμόνι Βιβλιοθηκών, Λαϊκής Καλαμών, Μονής Βελανιδιάς, Μονής Δημιόβης, Μονής Βουρκάνων, Ανδριτσαίνης, Μονής Ζερμπίτσης και Μονής Αγίων Τεσσαράκοντα». 7 σ.
3. Έκθεσις **Λίνου Πολίτη** Επιμελητού Χειρογράφων «Περί των χειρογράφων και των βιβλιοθηκών της επαρχίας Αιγιλείας [sic] και Καλαβρύτων και ιδία των μονών». 9 σ. Υποβάλλεται 4/12/1937.

Ο Διευθυντής των Γενικών Αρχείων του Κράτους επεθεώρησεν το Αρχαιοφυλακείον Πελοποννήσου, το υπαγόμενον εις το Υπουργείον Εσωτερικών, το Αρχείον της Ιονίου Γερουσίας εν Κερκύρα, τελευταίως δε τα Αρχεία Σπετσών και Ύδρας. Σκοπός των Επιθεωρήσεων ήτο κυρίως η καταγραφή των φυλασσομένων χειρογράφων όπου είχε εξακριβωθεί δι ερωτηματολογίων του Γ.Σ.Β.Ε. η ύπαρξις των. Πράγματι εκ των πρώτων εκθέσεων αίτινες υπεβλήθησαν ημίν διεπιστώθη ότι πλην ελαχίστων εξαιρέσεων τα χειρόγραφα και ιστορικά έγγραφα ήσαν εγκαταλελημμένα εις την τύχην των.

4. Έκθεσις **Ν. Ι. Γιαννοπούλου**, επιμελητού αρχαιοτήτων Γ' Αρχαιολογικής Περιφέρειας «Περί της εν Τυρνάβω Βιβλιοθήκης του κ. Σπ. Παπαγιάννη». 9 σ. [Περιλαμβάνεται κατάλογος χειρογράφων] 23-24/9/1937
5. Έκθεσις **Αλεξάνδρας Κόττου**, Βιβλιοφύλακος παρά τη Εθνική Βιβλιοθήκη «Περί της εν Βυτίνη Κοινοτικής Βιβλιοθήκης» Προς το Σον Συμβούλιον Βιβλιοθηκών. 3 σ. ?
6. Έκθεσις **Αγησιλάου Τσελάλη**, Βιβλιοφύλακος Ανδριτσαίνης «Περί της εν Ανδριτσαίνη Δημοσίας Βιβλιοθήκης». 11 σ. Οκτώβριος 1937
7. Έκθεσις **Στέλλας Δ. Πέππα**, Προϊσταμένης του Τμήματος Βιβλιοθηκών και Αρχείων του Υπουργείου Θρησκευμάτων και Εθνικής Παιδείας. «Περί της υπ' αυτής γενομένης επιθεωρήσεως των βιβλιοθηκών του Νομού Λαρίσης» 4 σ. Υποβάλλεται 4 Μαΐου 1938
8. Προτεινόμενα Μέτρα δια την οργάνωσιν των επαρχιακών βιβλιοθηκών [Στέλλα Πέππα] 3 σ. Μετά τον Μάρτιο 1938

Χωρίς χρονολόγηση, οπωσδήποτε μετά τον Μάρτιο του 1937, πιθανόν ακολουθούσε την αναφορά για τις βιβλιοθήκες του Νομού Λαρίσης .

9. Έκθεσις **Στέλλας Δ. Πέππα**, Προϊσταμένης του Τμήματος Βιβλιοθηκών και Αρχείων του Υπουργείου Θρησκευμάτων και Εθνικής Παιδείας «Περί της καταστάσεως των Βιβλιοθηκών και Αρχείων εν Δ. Μακεδονία». 11 σ. Υποβάλλεται 10/8/1938
10. Έκθεσις **Στέλλας Δ. Πέππα**, Προϊσταμένης του Τμήματος Βιβλιοθηκών και Αρχείων του Υπουργείου Θρησκευμάτων και Εθνικής Παιδείας. «Περί της γενομένης, κατά μήναν Αύγουστον 1938 επιθεωρήσεως της Δημοσίας Βιβλιοθήκης Ζακύνθου και της Βιβλιοθήκης του Συλλόγου «Βιβλιοθήκη Αιγίου». 4 σ. Υποβάλλεται 25/8/1938

Οι πληροφορίες για τις επιθεωρήσεις των αρχείων από τον Διευθυντή Γενικών Αρχείων και σε αρκετά σημεία οι πληροφορίες για την χρονολογική διαδοχή των επιθεωρήσεων προέρχονται από τα «Προτεινόμενα μέτρα δια την οργάνωσιν των επαρχιακών βιβλιοθηκών»